

ČTVRTLETNÍK SEVEROČESKÉHO MUZEA V LIBERCI

Informační a programové periodikum. K dostání zdarma v síti informačních center a muzeí Libereckého kraje a Euroregionu Nisa. V nákladu 2000 ks vydává Severočeské muzeum v Liberci, příspěvková organizace, Masarykova ul. 11, 460 01 Liberec, <http://www.muzeumlb.cz>, muzeumlb@muzeumlb.cz, tel.: 485 246 111

Jiří Bartoš: Krajina znějícího ticha

Roman Machek, fotografie: Jiří Bartoš

Ve středu 23. března byla v Severočeském muzeu v Liberci slavnostně zahájena výstava fotografií Jiřího Bartoše pod názvem „Krajina znějícího ticha“. Výstava je ohlédnutím za tvorbou významného fotografa Jizerských hor při příležitosti jeho životního jubilea.

Jiří Bartoš se narodil 18. března 1936 v Kladně v rodině poštovního úředníka. Celý život však prožil na severním úpatí Jizerských hor, kam byl jeho otec po válce přeložen.

Po rodičích zdědil svůj vztah k hudbě i ostatní umělecké sklony. V roce 1960 spoluzakládá fotokroužek, dnes známý jako „Jizerský fotoklub“. Po celou dobu je jeho předsedou a vůdčí osobností. V 60. letech se stává také členem významného libereckého uskupení „Studio výtvarné fotografie“. Ve stejné době otvírá hejnický fotoklub vlastní galerii, která se brzy stává významnou nejen v regionu, ale i známou v celé republice. Činnost galerie byla ukončena v roce 1990. Bartoš úspěšně obesílá řadu tuzemských a zahraničních soutěží, kde získává mnohá ocenění, mimo jiné medaili Niécephora Niépceho za techniku fotografie. V sedmdesátých letech prezentuje svůj „vynález“ fotografického šperku a zvláštní typ fotografie, kterému říká chemigram. Doposud uspořádal téměř 60 samostatných výstav doma i v zahraničí.

Z dnešního pohledu je propojení Bartoš – Jizerské hory něco napro-

sto přirozeného a samozřejmého. Více než padesát let aktivní tvorby v prostředí jizerských tichých mokřadů, slatí a luk s klikatými potoky, lesů a skalnisek i strmých svahů s potoky, které se zařezávají do strmých strání a vytváří řetězce vodopádů v kamenitém podloží. Vedle mnoha těchto zákoutí jsou jakýmsi poznávacím znamením Bartošovy tvorby záběry z bukových lesů severních strání Jizerských hor.

Neznamená to však, že by Bartoš fotografoval jenom Jizerské hory. Se svými fotografickými přáteli i sám vyražel na mnohá fotograficky zajímavá místa u nás i v zahraničí. Mnoho inspirace načerpal také ze Studia výtvarné fotografie. Liberecké

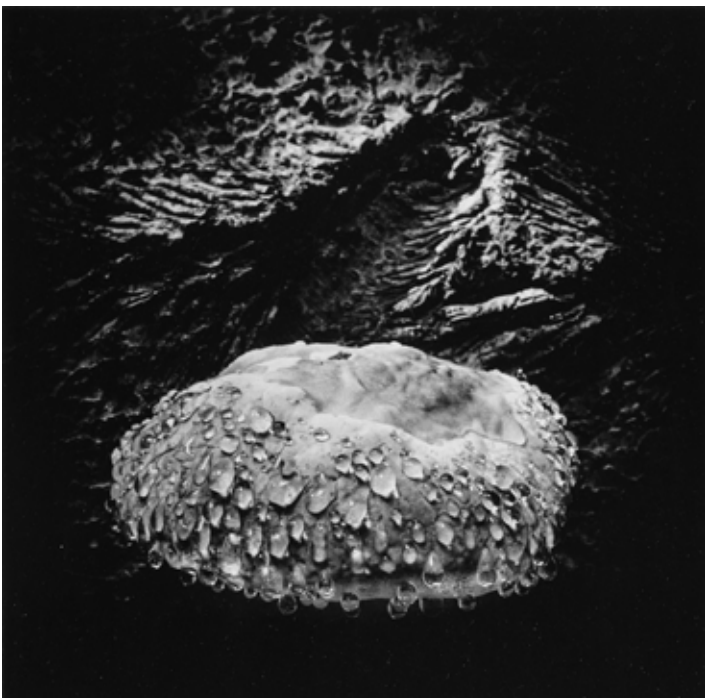
seskupení fotografů zásadně ovlivnilo tehdejší fotografickou scénu a samozřejmě také Jiřího Bartoše. Kontakt se členy Studia mu pomohl rychleji pochopit způsob fotografického sdělení a fotografického myšlení a utvrdit se ve své cestě hledání vlastního fotografického projevu bez tápání ve slepých uličkách. Jako krajinář, za kterého se vždycky považoval, si vzal ze Studia především prvky informelu, abstraktní myšlení a prohloubení schopnosti experimentování a hledání neotřelých postupů. To, co ostatní členové Studia nacházeli v prostředí formovaném a poznamenaném civilizací, nacházel Bartoš v přírodě. Můžeme tak obdivovat struktury tvořené travou,

hladinou vody, sněhem, kůrou stromů či jinovatkou.

Specifickou oblastí je pro Bartoše ztvárnění stromů a lesa. Vystižení nálady především bukových lesů vychází z dokonalé znalosti místa a jeho proměn v závislosti na ročním období, denním čase a atmosférických podmínkách. Samozřejmostí je volba a využití fotografické techniky ať už velkého deskového přístroje, nebo specifických vlastností panoramatického fotoaparátu Horizont. Důležitou roli hraje také dokonalé zpracování nafotografovaného materiálu i výsledné fotografie.

Výstava představuje hlavní část Bartošovy tvorby, kterou je krajina

Pokračování na straně 2

Pokračování ze strany 1

a přírodní motivy. Kromě velkoplošných tisků, které byly zvětšeny ze skennů pozitivů, jsou všechny vystavené fotografie dobové originály vytvořené klasickou metodou v temné komoře. Výstava je doplněna filmovým dokumentem studenta Jakuba Vaňu, který zachytil celý proces vzniku fotogra-

fie od nápadu po konečnou adjustaci. Kromě vystavených fotografií tu návštěvníci budou moci zhlédnout videoprezentaci dalších více než 100 fotografií. K výstavě jsou připraveny také komentované prohlídky a doprovodný program. Výstava bude otevřena v běžnou otevírací dobu muzea, a to do 12. června 2016. ■

Pozůstalost po astronomovi Arthuru Beerovi

Robert Filip, fotografie: SOKA Liberec

V únoru letošního roku převzal Státní okresní archiv Liberec od pana Pavla Vály z Liberce písemnou pozůstalost po významném astronomovi Dr. Arthuru Beerovi. Pan Vála získal písemnosti od syna Dr. Beera Petera v roce 1991 při jeho návštěvě Liberce. Archiválie byly panem Válo nejprve nabídnuty Severočeskému muzeu. Protože se však jedná o pozůstalost patřící spíše do archivů, byla se souhlasem pana Vály také archivu předána. Potvrdila se tak dlouhodobá plodná spolupráce mezi SOKA Liberec a muzeem.

Archiválie se týkají zejména vyšetřování Dr. Beera z hlediska státního občanství po skončení II. světové války. Zpracovaný archivní soubor tvoří vlastnoruční životopis, různé vyplněné dotazníky, dopisy, fotografie a osvědčení o československém občanství z roku 1930.

Dr. Arthur Beer se narodil v Liberci do německy mluvící židovské rodiny Johannovi a Olze (rozené Pollak) Beerovým 28. června 1900. Domovskou příslušnost měli v Liberci a v době narození syna Arthura bydleli v Maria-Theresia-Strasse 13 (dnes Klostermanova ulice). V roce 1910 se rodina přestěhovala nejprve do Mozartstrasse 15 (Mozartova ulice) a počátkem dvacátých let do Fichtestrasse 8 (Zborovská ulice). Otec Johann byl profesorem na liberecké průmyslové škole, matka Olga v domácnosti. Beer maturoval na liberecké reálce (dnes ZŠ Husova) v roce 1918. Vysokou školu studoval nejprve na Němec-

ké univerzitě v Praze, poté ve Vídni, Mnichově, Lipsku a Vratislavi. Během studií onemocněl v roce 1924 dětskou obrnou, po které zůstal ochrnut na pravou nohu a pohyboval se pouze o holi. Přes tento hendikep dokončil vysok školská studia ve Vratislavi (tehdy německém Breslau) a získal zde titul Dr.Ph. za disertační práci K charakteristice spektroskopických dvojhvězd. Po dokončení studia pracoval nejdříve jako asistent na Vratislavské univerzitě a od roku 1929 na Německé námořní ob-

servatoři v Hamburku. Zde působil i v planetáriu.

Dne 24. července 1926 se v Liberci oženil s Charlotte Popielarski, narozenou 28. listopadu 1899 ve Vorder-Pogobien v Německu, dnes Pogubie Przedne v Polsku. Syn Gerd se narodil 15. října 1929 v Hamburku, dcera Nova 13. března 1935 v Cambridge. Gerd Beer se později za autorovi neznámých okolností přejmenoval na Petera.

Po nástupu Adolfa Hitlera k moci a následném pronásledování Židů emigroval Beer s rodinou v roce 1934 do Velké Británie. V letech 1934–1937 působil na Solar Physic

Observatory v Cambridge, poté na hvězdárně londýnské univerzity. Od 23. května 1941 byl zaměstnán na ministerstvu letectví jako seismolog v Kew ve městě Richmond nedaleko Londýna, kde se mimo jiné podílel na vývoji prostředků proti raketám V1 a V2. Během války rovněž spolupracoval se studijním ústavem při Ministerstvu zahraničí československé exilové vlády v Londýně. Po druhé světové válce, jako mnoho dalších německy mluvících československých Židů, měl problémy s navrácením československého občanství. Ačkoli byl Dr. Beer již v roce 1925 definitivně propuštěn z československé branné moci jako invalida, byl po válce československými exilovými úřady popotahován za to, že nesplnil ohlašovací povinnost do československé armády ve Velké Británii. I díky intervenci československého velvyslance v Londýně Jaroslava Císaře a známosti s ministrem Janem Masarykem mu bylo občanství v roce 1946 navráceno. Celá zbytečná kauza ho však stála nemalé finanční prostředky, které musel zaplatit československým úřadům za vyřízení žádosti. Dr. Beer po válce navštívil Československo, zjistil však, že ze čtyřiceti příbuzných přežili terezínské ghetto a vyhlazovací tábor Osvětim pouze dva. I to ho přimělo nevracet se do ČSR a zůstat v Anglii. Mgr. Jaroslav Vyskočil ve svém

příspěvku do časopisu Matematika, fyzika, astronomie (ročník 24, 2015) uvádí, že Arthur Beer pracoval až do odchodu do penze v roce 1967 na observatoři v Cambridge. Byl členem Královské astronomické společnosti a Mezinárodní astronomické unie. Stal se rovněž spoluzakladatelem periodika Vistas In Astronomy (Výhledy v astronomii). Zemřel 20. října 1980 v Cambridge. Je pochován spolu s manželkou, která zemřela o rok později, na tamním hřbitově.

Dr. Beer proslul v astronomickém světě zejména tzv. Beerovým diagramem. Jeho podstatu vysvětluje astronom Pavel Vála následovně: U spektroskopických hvězd (zjištěno pouze ze spektra hvězd) s proměnnou radiální rychlostí k periodě složek naznačuje křivka u „Beerova diagramu“ nepřímou úměrnost rozpětí s třetí odmocninou z periody. Tento vztah je v průměru přibližně zachován podle třetího Keplerova zákona. Víme z úvahy poměru absolutní a relativní dráhy, že poloosa absolutní dráhy jedné složky je násobená poměrem součtu hmot k hmotě druhé složky. Vše, co můžeme u spektroskopických dvojhvězd vypočítat, je složitý výraz, jemuž se říká funkce hmoty. Lehčí těleso obíhá zřejmě po jiné dráze a je dál od těžiště. Známe v tomto případě poněkud více údajů a můžeme vypočítat minimální hodnoty hmoty pro obě složky. ■

Handwritten document, likely a birth or family record, featuring a table with columns for Name, Birth Date, Birth Place, and other details. The document is signed and dated, with a prominent 'V' mark at the top right.

Name	Birth Date	Birth Place	Other Details
Arthur Beer	28.6.1900	Liberec	...
Charlotte Popielarski	28.11.1899	Vorder-Pogobien	...
Gerd Beer	15.10.1929	Hamburg	...
Nova Beer	13.3.1935	Cambridge	...

PRAMENY A LITERATURA:

SOKA Liberec, Archivní soubor Beer Arthur, Dr.
SOKA Liberec, Archivní soubor Archiv města Liberec, evidence obyvatel
SOKA Liberec, Archivní soubor Reálka Liberec
SOA Litoměřice, Archivní soubor Sbírka matrik Severočeského kraje
NAČR, Archivní soubor Matriky židovských náboženských obcí
VYSKOČIL, Jaroslav. Arthur Beer (1900–1980). *Matematika – fyzika – informatika*. 2015, 24, s. 315.

Geologie Jizerských hor a Liberecka

Ivan Rous, fotografie: Ivan Rous, Milada Dománková

Ve středu 24. února 2016 byla slavnostně zahájena velká výstava Severočeského muzea „Geologie Jizerských hor a Liberecka“. Sousedí „velká výstava“ je zde na místě, neboť ji vytvořilo 22 autorů, předních odborníků v oborech geologie, geofyziky, lomařství a podobně. Autoři ve velkém výstavním sále představují prostřednictvím čtyřiceti panelů nejnovější poznatky a objevy a odhalují i nečekané historické souvislosti. Expozice je unikátní právě propojením mnoha oborů, kdy tmelem a jednotící linkou je právě geologie, tedy věda o zemi. Vzhledem k rozsahu je rozdělena na dva regiony – Liberecko s Hrádeckem, Chrastavskem a Ještědským hřbetem a na Jizerské hory s mírným přesahem do současného Polska. Panely umístěné na obří avantgardní konstrukci z lešení doplňují exponáty včetně vrtacího a sbíjecího kladiva, ukázky rozpojování hornin, překrásné krystaly z místních lomů nebo 40 kg těžký kus jaspisu z Ještědského hřbetu. Vystavena je i malá část sbírky Severočeského muzea v Liberci, kterou budovali více jak sto let regionální geologové. Volně jsou veřejnosti

předloženy ukázky minerálů a hornin, kterých se mohou dotknout, a v podobném duchu si návštěvníci mohou osahat různé povrchové úpravy liberecké a železnobrodské žuly, leštěné dlažební kostky a mnoho dalšího. Vše doplňují didaktické pomůcky z produkce České geologické služby, stánek s aplikací geologických zajímavostí, promítání filmů ČGS a mezi novinky patří možnost stáhnutí aplikace pro rozšířenou realitu. Velké množství animací, textů a aplikací je možné si stáhnout přes QR kódy.

Výstava však nemá jen ambice poučit, vzdělat či nadchnout návštěvníka, ale propojila při přípravě regionální odborníky mnoha oborů s geology a stejně tak místní správu. Už před výstavou se na výzvu Josefa Klomínského začalo Severočeské muzeum, spolu s Jakubem Šrekem z Ligranitu a Vladimírem Bělohradským podílet na studii Urbanistické geologie města Liberec. Jedním z přínosů pro geologii jsou regionální archivy, kde jsou popsány různá podzemní díla, které mají zásadní význam pro geologii právě v intravilánu, tedy uvnitř města. V městech jsou často přiro-

PÁR ZAJÍMAVOSTÍ Z VÝSTAVY, ANEB VÍTE, ŽE...

- nejstarší geologická mapa kraje z roku 1858 je od mladého maďarského geologa Jokélyho?
- geolog Bruno Müller, autor geologické mapy Liberecka ze 30. let 20. století a jeden z autorů geologické sbírky muzea, za války vedl velké projekty podzemních továren?
- Liberec má díky spolupráci města a kruhu autorů kolem Josefa Klomínského zpracovanou koncepci a studii urbanistické geologie?
- granitový (žulový) masiv Jizerských hor a Krkonoš má hloubku 8 km?
- zatím nejsilnější zemětřesení postihlo Liberecko v roce 1901?
- v době kamenné bylo Jistebsko na Jablonecku centrem těžby kamene pro výrobu nástrojů?
- Liberecka se dvakrát dotkl ledovec?
- kámen se v lomech řezal i plamenem?
- ve Frýdlantu se vyráběla protitanková mina z uhlí?
- obří jeřáb Derrick v lomu Rochlice stál původně v Hamburku a nakládal lodě?
- liberecká žula byla použita na říšské kancléřství, stavbu Hitlerovy dálnice i na pomník Stalina na pražské Letné?
- uran se těžil i na Ještědském hřbetu a u Jablonce nad Nisou?

rozené výchozy hornin překryty silnicemi, domy, zavážkami a podobně a není možné je studovat jako ve volné přírodě. Paradoxně časté vý-

kopové práce sice odhalí geologické zajímavosti, ale bez přítomnosti odborníků jsou tyto řezy do zemského povrchu z pohledu geologie zcela

bezcené. Dlouholetá činnost všech osob ve skupině pod vedením pana Klomínského, znalost regionu a letité zkušenosti se tak staly hybnou silou jedné z prvních studií urbanistické geologie v České republice. ■

AUTOŘI:

ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA:
Josef Klomínský, Patrik Fiferina,
Alena Čejchanová, Otmar Petyniak,
Barbora Dudíková, Schulmannová,
Tomáš Štor, Martin Dostalík, Jiří
Krupička, Jan Malík, Jiří Burda, Igor
Dvořák, Jan Sedláček, Vladislav

Rapprich, Lilian Švábenická, Darja
Skácelová
SEVEROČESKÉ MUZEUM V LIBERCI:
Ivan Rous, Vladimír Bělohradský
LIGRANIT, a. s.: Jakub Šrek
MILIGAL, s. r. o.: Ivan Gnojek
DIAMO, s. p. Stráž pod Ralskem:
Pavel Veselý, Barbora Bártová, Pavel
Kolář

SPONZOŘI VÝSTAVY:

Velkoplošný tisk Josef Panožka
Statutární město Liberec
Ligranit, a. s.
Česká geologická služba

TÉMATA ZPRACOVANÁ NA VÝSTAVĚ

- Staré geologické mapy
- Urbanistická geologie Liberce
- Geofyzikální mapy Liberce a okolí
- Vodárenské tunely v Jizerských horách
- Zemětřesení
- Český „nephrit“ – surovina neolitických nástrojů
- Lomařský geopark Fojtka
- Geotrasy sudetská – průvodce geologicko-turistický
- Kontinentální ledovec před branami Liberce
- Geotermální energie na Liberecku
- Wolframová a cínová ruda u Jeřmanic
- Stavební suroviny Liberecka a Jizerských hor
- Těžba granitů na Liberecku
- Těžba živců v Jizerských horách
- Pískovny Liberecka
- Jak se láme kámen
- Clam-Gallasova obora v Jizerských horách
- Stavba přehrad v Jizerských horách
- Žula jako stavební kámen
- Liberecká dlažba
- Cínové rudy
- Ještědské vápence
- Lom Stanislav
- Jeskyně Liberecka
- Těžba rud na Ještědském hřebetu
- Geologie města a Ulrich Huber
- Lignitová mina 4531A
- Derrick v lomu Rochlice
- Těžba uhlí na Liberecku
- Tektonická stavba Liberecka
- Nejvýznamnější realizace z libereckého granitu
- Rozdíly mezi Ještědským hřebenem a Jizerskými horami
- Uran na Liberecku
- Geologické zajímavosti Liberecka a Jizerských hor
- Drahé kameny z Jizerky
- Nerostné suroviny Libereckého kraje
- Geologické mapy pro Geopark UNESCO Český ráj

Úvodní slovo z připravované publikace k výstavě

František Fediuk

Proč je nám kraj, ve kterém jsme se narodili nebo ve kterém žijeme, tak milý? Proč se nám tu dobře dýchá, proč ho máme rádi? Je pro to mnoho důvodů. Máme tu své blízké, přátele, kamarády, bývalé spolužáky i učitele. A známe tu každický dům a chaloupku, všechny cesty a cestičky, každý koutek lesa i lučin. Víme, kde vyvěrá lahodná pramenitá voda, nezůstává nám utajeno, kam se chodí srnky pást a kde hnízdí ten či onen roztomilý opeřenec, o každém kopci je nám známo, jak se jmenuje. Zeptejte se nás, kde se tu v zimě nejlépe lyžuje nebo kde se to na jaře nejdříve zabělá tisíce květy sněženek, kam je v letních dnech nejvhodnější si zajít na borůvky a ve kterých lesích podzim zvlášť přepěstře zbarví své listy. A my vám to řekneme. Je to prostě ten nám nejbližší koutek naší planety, je to náš výběrový kousíček vesmíru. Máme ho rádi, protože ho důvěrně známe. Anebo je to obráceně: podrobně ho známe, a proto ho máme rádi?

Ale ono je to vlastně totéž, protože jedno plyne z druhého a vzájemně se prolíná. Ale i když jste pevně přesvědčeni, že o svém kraji víte všechno, nebude tak těžké vás v tomto ohledu natchytat na švestkách. Zvláště pokud půjde o naše vědomosti o neživé přírodě, o kamenech, horninách, minerálech, o nerostném bohatství, o zkamenělinách, o tom, jak se území našeho kraje v průběhu milionů let geologického vývoje postupně měnilo a přetvářelo do své dnešní slídné podoby. A tak schválně, položíme vám pár kontrolních otázek, jak by řekl nadporučík Troník ve filmu Černí baroni: kde se u nás našly nejkrásnější krystaly wolframitu? Co je to za zvláštní kámen od Jistebka, z něhož neolitičtí kameníci vyráběli nástroje exportované z jabloneckého podhůří po

půlce Evropy? Víte, jaký je rozdíl mezi libereckou a tanvaldskou žulou? Víte, co je to iserin? Dokázali byste vysvětlit, proč majestátní a špičatý Ještěd ční tak vysoko nad krajinou?

Pokud si u některé z předchozích „kontrolních“ (či dalších podobných) otázek nejste jisti s odpovědí, poradíme vám, kam si pro správnou, kvalifikovanou a názornou informaci můžete zajít: do impozantní budovy libereckého muzea, kde je do 8. 5. 2016 otevřena výstava Geologie Jizerských hor a Liberecka. Upřímně řečeno, sám netuším, proč jsme na něco takového museli skoro tři čtvrtě století od konce 2. světové války čekat. Že by tu platilo ono dříve často používané: nejsou lidi, není materiál? Ale konečně jsme se dočkali: našli se lidi – ono místo toho povšechně neurčitě slova lidi by bylo správnější napsat nadšenci, fandové, zapálení znalci, neúnavní terénní pátrači, sběratelé a osobnosti vynávající sokolské heslo „ni zisk, ni slávu“ – a máme tu výstavnické dílo, které nesmíte přehlédnout, které prostě musíte vidět. Spatříte tam soubory geologických map, uvidíte prastaré obrazy krajiny a hlavně tam zhlédnete unikátní ukázky z oblasti nerostné říše, valouny a souvky, které až k nám ze Skandinávie kdysi dopravil kontinentální ledovec, dekorativní kameny, kterými český sever ozdobil města od Prahy až po Vídeň, hrdé krystaly křemenných křišťálů, fialový i zelený fluorit z Křížan a ne, nebudu dále pokračovat. Jděte se na to podívat sami. Nebudete litovat. A před vchodem do budovy se pozdravte s nádherným blokem strukturně rozrůzněného zdejšího granitu. Je to paráda. ■

Podzemí Liberecka a Jizerských hor objektivem Ivana Ro

1 Ještěd – Andělská hora | 2 Ještěd – Křížany | 3 Ještěd – Důl Zeche | 4 Ještěd – Panenská hůrka | 5 Jizerské hory – Děti Izraele | 6 Jizerské hory – Světluš
12 Jizerské hory – František | 13 Ještěd – Panenská hůrka | 14 Jizerské hory – Polsko – štola Gierczyn | 15 Jizerské hory – Polsko – štola Przeznica | 16 Jizerské hory – Polsko – štola Przeznica

4

5

6

7

8

13

14

15

16

| 7 Jizerské hory – Nad beránkem | 8 Jizerské hory – Polsko – štola Stanislav | 9 Ještěd – Andělská hora | 10 Polsko – Kowary | 11 Jizerské hory – František |
ké hory – Polsko – štola Uranowa ■

Zbraně ve sbírkách Severočeského muzea

Jan Virt, fotografie: archiv SM

Severočeské muzeum se v minulosti věnovalo prezentaci uměleckých řemesel zastoupených především v produkci libereckého regionu, z nichž nejvýznamnější podíl tvořil textil a sklo. Výroba zbraní zde nebyla příliš zastoupena a z toho důvodu nestála v popředí zájmu tehdejšího muzejního kuratoria. Největší soubor tvořilo několik kusů palných a sečných zbraní věnovaných do sbírek členy Spolku libereckých ostrostřelců (Reichenberger Schützen-Gesellschaft), které byly uloženy ve

vlastivědném oddělení. Ve sbírkách užitého umění se nacházela menší kolekce puškařských zámek a jiných prací ze železa.

Významný předěl pro utváření sbírky zbraní znamenal roku 1904 odkaz zemřelého libereckého textilního podnikatele a sběratele umění, barona Heinricha von Liebiega. Ten se jako člen muzejního kuratoria dlouhodobě podílel na výběru nových uměleckých předmětů do muzejních sbírek, které za svého života mnohokrát rozšiřoval také dary

Náhubek pro koně, Německo, železo, 1564

Prachovnice, Slezsko, hrušňové dřevo, mosaz, kost, perleť, kolem roku 1600

či odprodeji ze svých soukromých sbírek. Liebiegův odkaz obsahoval celkem 2 596 položek uměleckých předmětů z jeho sídel ve Frankfurtu nad Mohanem a v Liberci. Součástí odkazu bylo přes 300 kusů zbraní a zbrojí z Evropy, Asie a Afriky. Zpracováním Liebiegovy sbírky byl pověřen muzejní kustod Gustav Edmund Pazaurek a plukovník ve výslužbě Hugo Jeglinger. Muzejní kuratorium rozhodlo o vytvoření samostatné expozice Liebiegovy sbírky, pro kterou bylo od roku 1906 určeno první poschodí jižního i západního křídla a oktagon nad vchodem do budovy muzea. Pro prezentaci sbírky zbraní byla vyčleněna samostatná místnost, několik kusů se však nacházelo také v expozici japonského užitého umění. Stavba dnešní budovy muzea, jejíž slavnostní otevření proběhlo 18. prosince 1898, značně zadlužila muzejní rozpočet a sbírka zbraní se až do konce druhé světové války

rozzrůstala jen prostřednictvím darů.

Po skončení války, v jejímž průběhu byly sbírky odváženy na bezpečnější místa, se zprvu uvažovalo o reinstalaci bývalých expozic, vlivem změny orientace muzea k tomu však již nedošlo. Ukázkou několika exemplářů ze sbírky zbraní mohli návštěvníci od 50. let zhlédnout v expozici kovů a od roku 1967 byla řada exponátů z Liebiegovy sbírky prezentována také v nové expozici užitého umění. Když byla expozice z technických důvodů v roce 1981 uzavřena, zůstala sbírka zbraní uložena v depozitáři, neboť do obnovené expozice se v roce 1988 vzhledem k redukci výstavních možností zbraní již nevrátili. Několik kusů zbraní se posléze objevilo v expozici historie libereckého regionu, v níž prezentovaly jednotlivé válečné konflikty, které v minulosti zasáhly naše území. V současnosti obsahuje fond Zbraně přes 600 sbírkových předmětů. ■

Vyšlo nové číslo přírodovědného sborníku Severočeského muzea

Pavel Vonička

Začátkem letošního roku vyšlo v pořadí 33. číslo Sborníku Severočeského muzea, Přírodní Vědy. Toto odborné recenzované periodikum, které vydává Severočeské muzeum od roku 1958, uveřejňuje původní odborné přírodovědné práce geologické, floristické, faunistické a ekologické, zaměřené na region severních Čech, personálie významných přírodovědců regionu i recenze knih s přírodovědnou tematikou se vztahem k severním Čechám.

Nejnovější ročník přírodovědného sborníku je, podobně jako předchozí, vytištěn na kvalitním křídlovém papíře a v článcích nechybí řada barevných fotografií, grafů a map. Nejpodstatnější je ale věcná stránka jednotlivých příspěvků, která tentokrát přesahuje regionální význam periodika. V článku J. Slavička, v němž autor shrnuje výsledky mykologického průzkumu NPR Rašeliníště Jizery a Rašeliníště Jizerky v Jizerských horách,

jsou poprvé publikovány tři nové druhy hub pro Českou republiku. V příspěvku E. Lutovinovase, M. Bartáka, P. Voničky a L. Mücksteina, shrnujícím nálezy kuklic (skupina dvoukřídlého hmyzu) v Jizerských horách a blízkém okolí, jsou dva druhy uvedeny poprvé z ČR a jeden druh prvně z Čech. A v článku J. Sychry a I. Malenovského je zveřejněn nález kříška leknínového na rybníku Dubák ve Frýdlantském výběžku v roce 2015, který je potvrzením výskytu tohoto druhu v ČR (dosud existoval jediný spolehlivý údaj z Čelákovic z roku 1953).

Nicméně stěžejním dílem tohoto čísla je podrobný přehled flóry a vegetace čtyř vrchů Ralské pahorkatiny (Ralsko, Lipka, Tlustec a Jezevčí vrch) od známého severočeského botanika Richarda Višňáka s řadou fytoecologických snímků, vegetačních map a fotografií rostlinných společenstev. Čtenáři, kteří se zajímají spíše o bioklimatologii, zde naleznou

příspěvek D. Rubáše zabývající se vztahy mezi povětrnostními situacemi a koncentracemi látek znečišťujících ovzduší v Liberci. Zbývá ještě zmínit dva články o pavoucích (přehled pavoučích fauny NPP Kozákov od A. Kůrky a NPR Velký a Malý Bezděz od manželů Holcových), stručný příspěvek A. Haveldy k výskytu motýla kropenatce čičorkového v severních Čechách a shrnutí nálezů stružilek (skupina dvoukřídlého hmyzu) v Jizerských horách a na Ještědském hřebetu od L. Dvořáka a P. Voničky. Sborník uzavírá „Laudatio“ bývalému dlouholetému botanikovi, redaktoru přírodovědného sborníku a později i řediteli Severočeského muzea

A. Čvančarovi k jeho sedmdesátinám, které napsal M. Studnička.

Vydání tohoto čísla finančně podpořila Nadace pro záchranu a obnovu Jizerských hor. Sborník můžete zakoupit v budově muzea za cenu 150 Kč, případně si jej objednat na e-mailové adrese obchod@muzeumlib.cz. ■

Soubor návrhů textilní výtvarnice Vlasty Novákové

Adéla Pomothy, fotografie: Milada Dománková

NAHOŘE: Návrh na dekorační tkaninu, Vlasta Nováková, 1966
VPRAVO: Návrh na šátek, Vlasta Nováková, 60. léta 20. století
DOLE: Návrh na dekorační tkaninu, Vlasta Nováková, 1966

Dary tvoří nedílnou součást akviziční činnosti nejedné sbírkotvorné instituce a liberecké muzeum otevřeně přijímá každý dar, který svou povahou a kvalitou odpovídá jeho dlouhodobému sběratelskému záměru. Dárců se v průběhu existence muzea našlo mnoho a ani v současnosti onoho nadšení osvícených jednotlivců, kteří vlastní vzácné historické předměty po svých předcích a vytuší jejich hodnotu pro muzejní účely, neubývá. Posledním mimořádným příspěvkem do sbírky textilu se stal soubor návrhů na papíře textilní výtvarnice Vlasty Novákové, darovaný muzeu její nejbližší rodinou.

Umělecká činnost Vlasty Novákové-Meisnerové (1920–2011) se vyznačuje rozmanitostí, experimentováním s různými textilními prostředky, netuchajícím nasazením a celoživotní výtvarnou produktivitou. Autorka se zabývala textilním tiskem, film-tiskem nebo navrhováním dekoračních tkanin. Ve volné tvorbě inklinovala k technice art protis, která jí umožňovala nacházet nové výrazové formy jak v tvorbě plošných textilních obrazů, tak při konstruování rozličných prostorových objektů. Jako členka uměleckého studia Žararaka se například účastnila experimentů s netkaným textilem v ateliéru Flordekor libereckého SVÚT a svou tvorbu prezentovala na řadě samostatných i společných výstav i sympozií. Soubor zahrnující studijní práce, soutěžní skici, návrhy na modrotiskové textilie či dekorační závěsy doplnil stávající podsbírkou textilních návrhů a prací na papíře. Plánovaný nákup několika textilních objektů této autorky pak zajistí kompaktní zastoupení jejího díla ve sbírkách muzea. ■

Připravujeme výstavu Příběhy české přírody

Veronika Němcová, fotografie: Miroslav Hlávko, Daniel Cervan

Česká příroda je plná zajímavých příběhů. Narazíme v ní na dramata, komedie, detektivky i řadu záhad. Často v těchto příbězích hraje důležitou roli člověk. Výstava fotografií, která bude v Severočeském muzeu v Liberci ke zhlédnutí od 4. do 29. května 2016, nabízí výjimečné pohledy na českou přírodu a krajinu prostřednictvím děl amatérských i předních českých profesionálních fotografů. Prostřednictvím osmi populárně-naučných příběhů představuje překvapivá odhalení změn, které v české přírodě v běhu času a často zásluhou člověka nastaly.

„Česká příroda, to nejsou jen nedotčené národní parky,“ objasňuje Simona Poláková, manažerka projektu Příběhy české přírody z odborné organizace Beleco. „Největší zázraky se mnohdy odehrávají hned za našimi dveřmi,“ doplňuje Poláková. Proto je hlavním záměrem organizátorů výstavy inspirovat návštěvníky k hledání a pozorování bohatství přírody všude kolem nás, i v našem nejbližším okolí. Podstatná část výstavy vzešla z nejlepších snímků soutěžících fotografů z letní soutěže vyhlášené společností Beleco.

Častým námětem fotografií byl hmyz, jehož životní projevy nabízejí vskutku zajímavé příběhy. Oblíbeným cílem objektivu fotografů byla také různá další zvířata, jako jsou myšky drobné na snímku M. Hlávka

(nahore). Stranou nezůstaly zajímavé přírodní scenérie, jak je vidí čeští fotografové. Příkladem je říčka Jizera ve stejnojmenné osadě pohledem D. Cervana (dole).

Cílem populárně-naučného pro-

jektu Příběhy české přírody je představit nové vnímání vztahu člověka a krajiny a do tohoto poznávání zapojit veřejnost. Projekt je realizován díky podpoře grantu z Islandu, Lichtenštejnska a Norska. ■

Stanislav Libenský známý i neznámý

Oldřich Palata, fotografie: archiv autora, <http://cs.wikipedia.org>

V posledním čtvrtletí roku 2015 se proměnil prostor před malým výstavním sálem v budově Severočeského muzea v komorní miniprezentaci nazvané Kabinet osobností. Ve výhledovém výstavním cyklu tu budou postupně připomenuti význační umělci, kteří se zapsali svými aktivitami nebo významnými dary do novodobé historie Severočeského muzea. Úvodní díl je po právu věnován profesorovi Stanislavu Libenskému (1921–2002). Patřil nejenom k světově nejproslulejším osobnostem sklářského umění druhé poloviny 20. století, ale byl rovněž natolik vynikajícím umělcem a respektovaným pedagogem, že se stal ještě za svého života legendou. Jeho jméno dodnes vyslovují odborníci po celém světě s velkou úctou a na jeho charisma vzpomíná každý, kdo s ním profesně i lidsky přišel do styku.

Severočeské muzeum mělo štěstí, že tu Stanislav Libenský zastával v letech 1985–2001 funkci předsedy poradního sboru pro nákup uměleckých sbírek. Svými zkušenostmi a rozhledem významně přispěl k zodpovědné akviziční činnosti nejenom v oblasti sklářské tvorby, ale též v ostatních oborech užitého umění. Při příležitosti 120. výročí existence Severočeského muzea v roce 1993 věnoval do muzejních sbírek – společně se svou manželkou a spoluautorkou Jaroslavou Brychtovou – vynikající plastiku PROSTOR I z taveného skla.

Plastiky Stanislava Libenského a Jaroslavvy Brychtové z let 1957 až 2002 byly zastoupené na bezpočtu výstav doma i v zahraničí a našly si postupně cestu do prestižních muzeí, galerií a soukromých sbírek po celém světě. Rovněž Severočeské muzeum má ve svém sbírkovém fondu několik znamenitých děl, která dokládají mi-

možnou uměleckou úroveň tvorby této autorské dvojice v oboru taveného skla. Kromě prací vystavených ve stálé uměleckohistorické expozici (Šedá kompozice, Hlava V) jsou to i další originální díla, která v předcházejících letech reprezentovala českou výtvarnou kulturu na řadě výstav pořádaných Severočeským muzeem jak v tuzemsku, tak v několika evropských zemích a v Japonsku.

Stanislav Libenský s Jaroslavou Brychtovou se ovšem nezabývali pouze skleněnou plastikou, ale spolupracovali také s dlouhou řadou zname- nitých architektů v Československé republice i ve světě při dotváření interiérů a staveb historické a soudobé architektury. Konkrétních realizací bylo v této oblasti opravdu hodně, v domácím prostředí patří k nejznámějším dokladům kupříkladu Spad meteoritů na schodišti Hubáčkova hotelu a televizního vysíláče na Ještědu. Dva ze skleněných kamenů těchto meteoritů jsou rovněž ve sbírce Severočeského muzea.

Sochařská tvorba Stanislava Libenského a Jaroslavvy Brychtové, stejně jako jejich spolupráce s architekty, byla mnohokrát zpracována v četných monografiích, publikacích i katalozích. Málokdo však ví, že z tvůrčí dílny Stanislava Libenského pocházejí též stovky originálních svítidel, která osvětlovala vnitřní prostory mnoha významných hotelů, budov podniků zahraničního obchodu a československých ambasad. Některá z těchto svítidel, zhotovená v technice taveného skla, vytvořil spolu s Jaroslavou Brychtovou, velkou většinu lustrů z foukaného skla však navrhl Stanislav Libenský sám.

Malou ukázkou této téměř neznámé tvorby nabízí nyní Kabinet osob-

Prof. Libenský se studentem J. Kochrdou při klauzurách na VŠUP v Praze roku 1964

ností Severočeského muzea, kde je zavěšeno pět svítidel, z nichž dvě pocházejí z budovy bývalého Centrotexu z roku 1976 a tři další z počátku 80. let 20. století z nedávno strženého hotelu Praha v Praze. Spolu s doprovodným panelem nabízejí zájemcům o dílo Stanislava Libenského jedinečnou příležitost k bezprostřednímu poznání neznámého segmentu tvorby tohoto výjimečného umělce. Dvoudílné i třídílné lustry z rozmanitě pojatých baněk a tubusů z bezbarvého skla s reliéf- ním a optickým dekorem zhotovovali železnobrodští skláři přímo podle návrhů Stanislava Libenského. Byly to sice kresby, které tento geniální autor vytvářel takzvaně „od ruky“, ale vyznačovaly se zároveň takovou precizností, že svou akribií vlastně nahrazovaly technické výkresy. Hotové lustry mohly být použity individuálně v běžném interiéru, ale nejčastěji uplatnění našly podle autorových představ v početných sestavách – zahr-

nujících desítky kusů – v rozsáhlých prostorech veřejných budov. Bohužel drtivá většina těchto svítidel, pocházejících ze 70. a 80. let 20. století, vzala v průběhu času z nejrůznějších důvodů zaskvě. A proto si i z tohoto pohledu zaslouží nově otevřený Kabinet osobností – a zejména jeho první protagonista Stanislav Libenský – oprávněnou pozornost návštěvníků Severočeského muzea. ■

Kontroverzní pražský hotel Praha byl stržen v roce 2014; tři ze souboru lustrů (viz obr. výše) jsou nyní vystaveny v Kabinetu Stanislava Libenského

Někdy před mnoha lety jsem poprvé zaslechl slovo „dējouch“. *Dějouch* je jev, který v sobě nese námi neovlivnitelný děj a zároveň se mu díváme.

Takovým *dějouchem* byl třeba ohlas na výstavu Geologie Jizerských hor a Liberecka – původně v tomto termínu měla probíhat výstava o letectví, ale snad ani létání v povětří by nepřitáhlo tolik pozornosti jako zemitá věda geologie.

Dalším *dějouchem* byla spolupráce 22 odborníků, kde každý si vzal své téma a Česká geologická služba vše zastřešila. Úvodní slovo do připravované publikace od profesora Ferry Fediuka nám tak vzalo dech, že jsme ho otiskli i ve čtvrtletníku.

Dějouchem je pro mne i výstava fotografa Jiřího Bartoše „Krajina znějícího ticha“. Krásná čistá výstava a kolem ní čistý zájem současných libereckých fotografů.

Ale jsou i *dějouchy*, které děsí a trápí, a jedním z nich je celková nálada ve společnosti. Jako by nestačilo, že v našem středoevropském prostoru se máme snad nejlépe za celou existenci lidstva; jako by byla potřeba konfliktu za každou cenu. Lidé se radikalizují a přestávají vidět v souvislostech a začínají žít svá přesvědčení svatými válkami. Tu za čistotu národa, tam za čistotu tradic, jinde jen tak, aby někomu zatopili. S rohlíkem v puse, s plným nákupním košíkem a pravidelnou mzdou či penzí... ■

Výstavy Severočeského muzea v Liberci květen – červen 2016

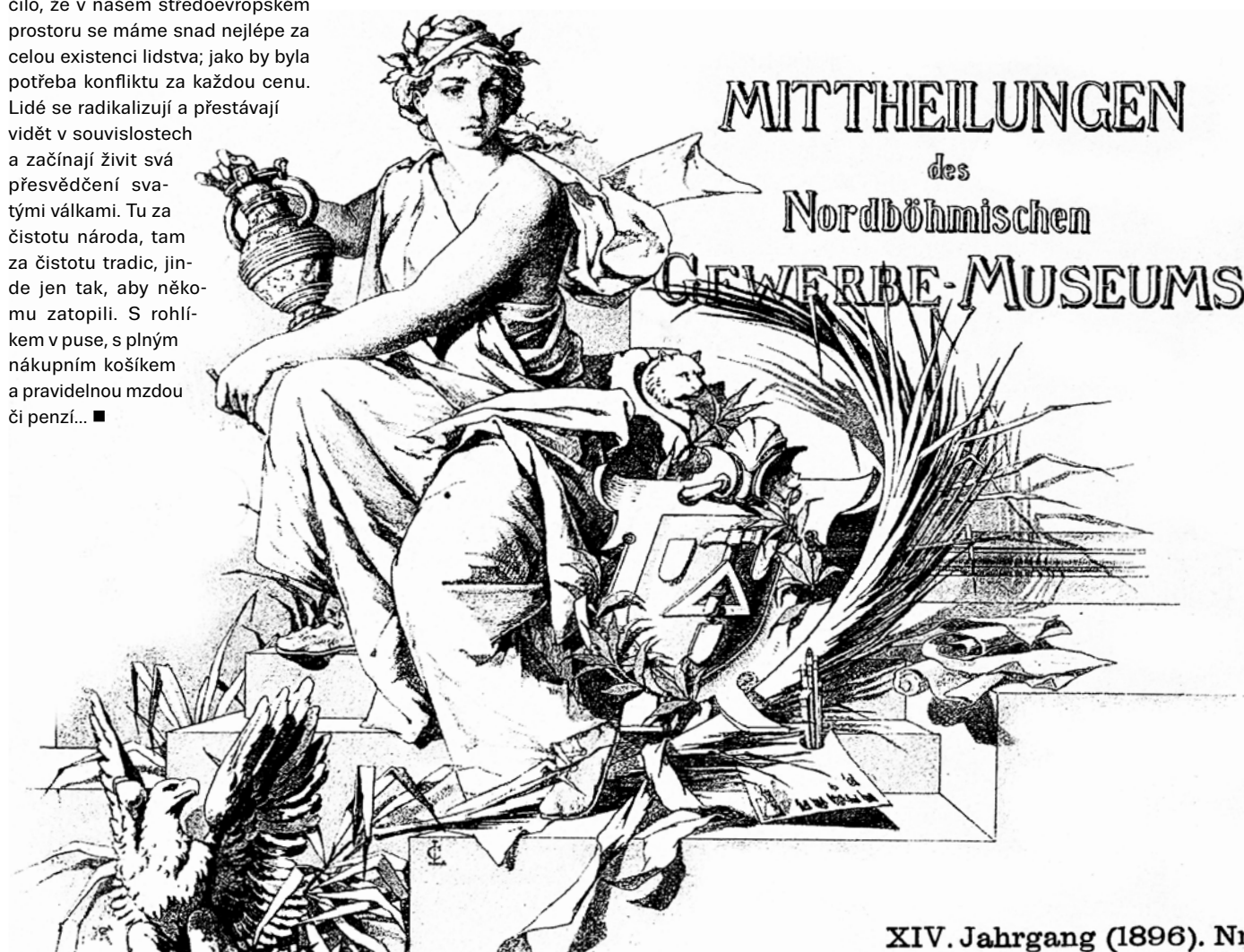
Geologie Jizerských hor a Liberecka
25. 2. – 8. 5. 2016

Krajina znějícího ticha
24. 3. – 12. 6. 2016

Příběhy české přírody
4.–29. 5. 2016

Bakalaureáty 2016
20. 5. – 5. 6. 2016

Německočeská výstava v Liberci 1906
17. 6. – 11. 9. 2016

XIV. Jahrgang (1896). Nr. 1.